

G. A. OLSEN

# En Skotte.

„Dette Blod skal komme nogle af eder dyrt at staa,” sagde hun.

Men foreløbig var hun i de sammensvornes Magt. Dog hun forstod at manøvrere saa snildt imellem dem, at hun snart fik dem splittet ad. Murray og de andre landsforviste blev kaldt tilbage. Det hørte med til Overenskomsten mellem Kongen og de sammensvorne.

Dronningen begyndte nu at smigre for Darnley og gøre ham tryk. Hun erklærede, at hun tilgav ham alt, og overfor de sammensvorne viste hun sig villig til at underskrive alt, hvad de forlangte. Saa slap hun ud af Fangenskabet og rejste bort sammen med Darnley.

Men aldrig saa snart var hun paa fri Fod, før hun fik samlet en Hær og erklærede de sammensvorne for Oprørere. Disse maatte flygte ud af Landet over Hals og Hoved.

Darnley, den Stakkelt, opslug paa Edinburghs Torv en Erklæring om, at han ikke havde nogen Del i Riccios Mord (Skönt enhver vidste, hvordan det forholdt sig), og opførte sig i et og alt saa umandigt og ynkeligt, som det var muligt.

Under alt dette var Knox i den yderste Fare. Han havde ingen Part i Sammensværgelsen, men han havde i en Prædiken sammenlignet Riccios og Hamans Skæbne. Han maatte derfor bringes i Sikkerhed.

Generalsynoden sendte ham til England. Han skulde her forsøge at skaffe de presbyterianske Kristne bedre Kaar. Dette mislykkedes dog fuldstændigt. Han fik ikke engang Lov at prædike.

I Skotland gik det imidlertid værre og værre.

Dronningen begyndte at blive forelsket i Grev Bothwell. Darnley blev mere og mere tilsideat og fik ikke engang Lov at være til Stede ved sin Søns Daab. Marie vilde af med ham. Hun greb derfor til sin Forstillingskunst. Darnley var bleven syg. Marie rejste til ham og plejede ham. Hun anstillede sig angervigen og underdanig og gjorde den stakkels Nar tryk og lykkelig. Han flyttede til Edinburgh, men blev under et intet-sigende Paaskud anbragt i et Hus udenfor Byen.

Her besøgte Marie ham. Hans Værelser var ovenpaa og hendes ved Jorden. Hun tilbragte flere Dage og Nætter hos ham.

Men en Nat, da hun var til Bal, blev Huset sprængt i Luften, og Kongens Lig fandtes ikke langt fra Huset. Han var kvalt.

Enhver vidste, at Bothwell var Morderen; at Marie var medskyldig, tvivlede heller ingen om.

Hele Edinburgh forlangte en retslig Undersøgelse. England forlangte det. Frankrig forlangte det. Darnleys Fader forlangte det.

Men Marie og Bothwell morede sig med Skiveskydning.

Noget maatte hun imidlertid gøre for et Syns Skyld. Hun udlovede saa en høj Belønning til den, der skaffede Oplysninger om Mordet.

Da fandt man i Edinburgh et Opslag, i hvilket Bothwell angaves som Morder. Et andet Opslag forkyndte, at Smeden, der havde lavet de eftergjorte Nøgler til Huset, var rede med sit Vidnesbyrd, hvis man sikrede ham Straffrihed. Atter et nyt Opslag beskyldte Dronningen for Meddelagtighed i Mordet.

Paa Prædikestolene anraabte Prædikanterne Gud om at straffe den skyldige.

Endelig blev der saa Proces mod Bothwell; men man havde først sørget for, at det var umuligt at skaffe Beviser. Smeden maatte ikke faa frit Lejde og turde altsaa ikke komme frem. Domstolen, der bestod af Bothwells Venner, frikendte ham.

Men endnu var der en Hindring for Maries Ægteskab med Bothwell. Bothwell var nemlig bleven gift for et halvt Aar siden. Med Dronningens egen Billigelse bortførte Bothwell saa Dronningen til et af sine Slotte, levede aabenlyst for alle sammen med hende i nogle Dage og anklagede derefter sig selv for Ægteskabsbrud.

Derved var der skabt en gyldig Skilsmissegrund. Bothwells Ægteskab hævedes, og straks efter forlangte man Lysning for Dronningen og ham.

Knox var fraværende; men Craig forlangte at tale med Parterne. Da han opnaede dette, foreholdt han i Dronningens Paahør Bothwell hans Forbrydelser, baade Mordet, Bortførelsen og Ægteskabsbruddet, og saa alvorlig var hans Tale, at Bothwell, der ellers var Frækheden selv, kom ganske ud af Fatningen og intet kunde svare.

Ved Lysningen sagde Craig: „Jeg kalder Himmel og Jord til Vidne paa, at jeg har den største Afsky for dette Ægteskab. Det er en Synd og en Skændsel for Verden, og jeg maa paa det alvorligste lægge de troende paa Hjerte at bede om, at denne Forbindelse, der strider baade mod Fornuft og Samvittighed, man blive hindret af Gud til Gavn for dette ulykkelige Land.”

Men Marie sansede intet. Tre Maaneder efter Darnleys Død agtede hun hans Morder.

Paa Paladsets Port stod der Morgenen efter et latinsk Vers, som i Oversættelse lyder: „Slette Kvinder sig gifte i Maj, et gammelt Ord siger.”

Nu faldt hun i almindelig Foragt. Folketemningen vendte sig afgjort imod hende. Mændene harmedes over hendes Ugudelighed, og paa Torvet raabte Sælgekonerne efter hende: „Gud bevare Deres Majestæt, hvis De ikke er skyldig i Kongens Død.”

Baade Frankrigs og Englands Regeringer fordømte hendes Færd.

Lorderne, baade de katholske og de evangeliske, sluttede et Forbund, hvis Maal var Bothwells Undergang. De henvendte sig til England om Hjælp. Elisabeth var betænkelig, men da man truede med, at man ellers vilde sende Kronprinsen til Frankrig for at opdrages der, tilsagde hun sin Hjælp paa Betingelse af, at hun fik ham.

Snart stod Hærene overfor hinanden. Men i Dronningens Hær var der intet Mod til at kæmpe. Sagen var for slet.

Hendes Tropper forlangte Striden afgjort ved Tvekamp mellem Bothwell og en af Lorderne. Disse vilde alle slaas med ham. Da endelig en af dem havde faaet det ærefulde Hvert overdraget, gik han frem i Spidsen for Hæren, knælede ned og anraabte den retfærdige Gud i Himlen om at skaane den uskyldige og straffe den skyldige.

Men nu turde Dronningen ikke udsætte Bothwells dyrebare Liv for Fare.

Hun gik derfor ind paa at sende ham bort, hvis Oprørerne saa vilde falde til Føje.

Bothwell rejste og ernærede sig derefter som Sørøver. Dronningen saa ham aldrig mere.

Lorderne modtog nu Dronningen i deres Midte med største Ærbødhed, men de menige Soldater sang Smædeviser om hende.

Først bragte man hende til Edinburgh, hvor hun modtoges af Folkets Forbandelser. Hun skabede sig som en afsindig og laa om Natten halv nøgne i Vinduerne og raabte om Hjælp. Lorderne truede hun paa Livet.

Man besluttede derfor at sikre sig hendes Person og satte hende som Fange paa Slottet Lochleven. Senere fangede man en af Bothwells Tjenere. Hos ham fandt man et Skrin, som Dronningen havde givet Bothwell, og i dette laa de Breve, hun havde skrevet til ham for Darnleys Mord. Disse Breve, om hvis Ægthed ingen dengang tvivlede, beviste hendes Medskyld.

Forargelsen var uhyre. Prædikanterne forlangte fra Prædikestolen hendes Afstraffelse. Knox fremfor nogen af de andre.

Han var kommen tilbage fra England. Lorderne trængte til ham for at faa Folkets Tilslutning. Men Knox stillede sine Betingelser: Afgudsdyrkelsen skulde afskaffes, den reformerte Kirkes Stilling sikres, Præsternes Løn fastsættes og Kirkegodset anvendes til Oprettelse af Prædikantembeder, Skoler, Seminars, Universiteter og Fattigvæsen.

Først da Lorderne lovede ham alt dette, gik han ind paa at hjælpe dem. Generalforsamlingen blev sammenkaldt. Alt hvad Knox havde fordret, blev vedtaget, samt tillige at Darnleys Morder skulde straffes.

Kronprinsen skulde være Konge, Dronningen afsættes og Murray være Rigsforstander under Kronprinsens Mindreaarighed.

Knox forlangte Dronningen straffet for Mord og Ægteskabsbrud; men paa dette Punkt naaede han ikke, hvad han vilde. Han fastholdt ikke desto mindre sin Mening og skrev alle den følgende Tids Ulykker for Landet paa den Konto, at Guds Lov ikke var sket Fyldest.

Marie blev tvungen til at frasige sig Tronen til Fordel for sin Søn. Hun underskrev under mange Taarer, idet man forsikrede hende, at hun, hvis hun ikke underskrev, vilde blive anklaget for Darnleys Mord paa Grundlag af de fundne Breve.

Murrays Regentskab var overordentlig yndet. Den reformerte Kirkes Stilling blev fuldstændigt sikret. Knox tænkte allerede paa at trække sig tilbage til Genf. Men saa kom der nye Uroligheder.

Marie Stuart undslap af Fængslet og begyndte Kampen paany. Frankrig erklærede sig for hende. Ja selv England vilde paa visse Betingelser hjælpe hende.

Men Murray var Stillingen voksen. Dronningens Hær let et fuldstændigt Nederlag trods dens talmæssige Overlegenhed.

Marie flygtede til England og kom aldrig mere derfra.

Men den 3. Januar 1570 rantes hele Landet af en stor Sorg, idet Murray blev myrdet af en Mand, han kort forinden havde benaadet.

Da han laa paa Dødslejet, bebrejdede hans Venner ham denne hans Mildhed, som nu havde kostet ham hans Liv.

Men Murray svarede: „Intet i Verden skal faa mig til at angre, at jeg har været barmhjertig.”

Knox var sønderknust af Sorg over Murrays Død. Han bebrejdede sig, at han selv havde overtalt ham til at benaadet Morderen.

Kort efter lagde en Broder til Lethington en anonym Seddel paa Knox' Prædikestol. Paa denne Seddel var der skrevet et Forsvar for Murrays Mord.

Knox saa den straks men holdt først rolig sin Prædiken. Derefter tog han Sedlen og sagde, at der fandtes Mennesker, der glædede sig over det modbydelige Mord, og at en saadan havde vovet at lægge denne Seddel paa Prædikestolen.

„Dette ugudelige Menneske skal, hvem han end er, ikke blive ustraffet,” tordnede han, „men han skal dø, uden at der er en eneste til Stede til at græde over ham.”

Manden var selv i Kirken og gjorde sig efter Tjenesten lystig overfor sin Søster over, at Knox havde gjort sig selv til Profet og det endda uden at vide, hvem han profeterede imod.

Men Søsteren kunde slet ikke finde noget morsomt heri, og da hun fik at vide, at det var hendes Broder selv, der havde lagt Sedlen der,

brast hun i Graad og sagde i den største Forfærdelse:

„O, Broder, Broder, hvor kunde du dog gøre det, og hvor kan du dog le? Endnu er der aldrig nogen af John Knox' Spaadomme, der ikke er gaaet i Opfyldelse!”

Kort efter rejste Manden til Italien, og her døde han uden at have en eneste Kending om sig.

## Knox syg.

Den sidste Tids oprivende Begivenheder havde taget stærkt paa Knox, og da hertil ogsaa kom Regentens Mord, sank han helt sammen. Han holdt Ligtaler over Regenten for ca. 3000 Mennesker, hvoraf de fleste græd af Sorg, men hele Sommeren skrantede han, og om Efteraaret fik han et Slagtilfælde. Modstanderne var henrykt, og Rygtet forværede hans Tilstand til noget ganske aventyrligt. Men Fjendens Glæde varede ikke længe. Knox fik sin Tunges Brug igen og var allerede næste Søndag i Stand til at prædike.

Selvfolgelig bevirkede Murrays Død nye Uroligheder. De katholske greb igen til Vaaben, og Borgerkrigen oprev paany Landet.

Knox maatte opleve, at mange, der tidligere havde erklæret sig for Reformationen, nu gik over i Modstandernes Lejr. Blandt disse var ikke blot Lethington, om hvem det kun kunde ventes, men ogsaa Kirkaldy af Grange, hvem Murray havde gjort til Guvernør paa Edinburghs Slot.

For Knox var denne Mands Frafald et haardt Slag. Han havde netop ventet sig meget af ham. Knox prøvede paa at tale ham til Rette, men forgæves. Lethington havde ham ganske i sine Garn.

Der blev endog et spændt Forhold mellem Kirkaldy og Knox. Magistraten fængslede en Soldat fra Slottet fordi han mistænktes for Mord. Men Kirkaldy lod Fængslet bryde op og Fangen befri.

Denne Voldsdaad kunde Knox ikke lade gaa upaataalt hen. Prædikestolen var paa den Tid tillige Folkets eneste Avis, og man forlangte lige frem, at Tidens Begivenheder skulde tages frem og stilles i kristelig Belysning.

Derfor dadlede Knox næste Søndag det skete. Han mindede om Kirkaldys tidligere Liv og om den Tid, da han sammen med Knox og de andre var i fransk Fangenskab og paa Galejerne, og sagde bl. a.: „Det er smerteligt at tænke paa, at en, som alle fromme havde sat stort Haab til, er falden saa dybt, at han kan begaa en saadan Gerning.”

Talen bragtes Kirkaldy med mange Tilsætninger. Han blev vred og klagede til Kirkens ældste.

Knox forstod, at man havde gengivet hans Ord i forvrænget Skikkelse. Han gentog og forklarede derfor næste Søndag, hvad han havde sagt. Kirkaldy var selv til Stede og blev endnu mere rasende. Han udstødte Trusler mod Prædikanten.

Derfor sendte nogle Adelsmænd ham et Brev, hvori de mindede ham om hans tidligere Forhold til den evangeliske Tro og advarede ham mod at gøre Knox noget ondt. „Gud har brugt ham til at plante og vande sin Kirke iblandt os, og hans Liv er os saa dyrebart som vort eget.”

Paa Knox selv gjorde Truslerne intet Indtryk. Han vedblev som hidtil at prædike mod dem „som søgte at hindre, at Forbrydere blev straffede, støttede Dronningens uretmæssige Fordringer og bragte den evangeliske Kirke i Fare.”

Da Generalsynoden i 1571 traadte sammen til Forhandling, blev den bombarderet med anonyme Skrifter mod Knox; han beskyldtes for at have holdt oprørske Taler mod Dronningen, for at kalde hende en forkastet og for at vægre sig ved at bede for hende.

Det udtaltes endog, at dersom Synoden ikke kunde bringe ham til Tavshed, skulde han blive bragt til Tavshed paa anden Maade.

Knox læste disse Skrifter fra Prædikestolen og svarede paa dem. Han havde aldrig prædikeret Oprør, sagde han, og heller aldrig kaldt Dronningen en „forkastet,” men han paastod fremdes, at Bod og Stolthed ikke hørte sammen.

„Jeg er ikke pligtig til at bede for hende fra denne Plads,” sagde han, „thi hun er ikke mere min Øvrighed, og mine Anklager maa betænke, at jeg ikke er en Advokat, hvis Tunge er til Fals for Sølv og Guld eller Verdens Gunst.”

Iøvrigt fandt Knox det ganske urimeligt, at han skulde kæmpe mod „Skygger og Spøgelses, som skyede Lyset.”

Trods Legemets Svaghed var, som men ser, Knox' Aand lige stærk.

Han gik nu kun ud, naar han skulde prædike Søndag Formiddag, men andre kirkelige Moder deltog han ikke i. Alligevel interesserede han sig for alt. Var Kirken truet, glemte han al Svaghed.

Borgerkrigen rasede stadig. Kirkaldy aabnede Edinburghs Porte for Dronningens Parti. De mest ansete Borgere flygtede for at redde Livet eller for at undgaa Skindet af at billige Maries Genindsættelse. Knox' Liv var i betydelig Fare, men han vilde blive.

Om Natten holdt nogle Venner Vagt ved hans Dør, og naar han gik til Kirke om Søndagen fulgte de med.

Det kunde Kirkaldy ikke lide. Det kastede Mistanke paa ham, mente han. Han tilbød derfor selv at sende en Vagt. Tillige vendte han sig til Oprørernes Fører, Hertugen af Chatelherault og bad om Sikkerhed for Knox. Men Hertugen

nægtede det. Han kunde ikke indestaa for noget, sagde han; der var saa mange Slyngler blandt hans Tropper og andre Folk, der ikke kunde lide Knox. De kunde jo let forgribe sig paa ham, og det kunde han ikke indestaa for.

Han havde Ret heri, thi en Aften hørtes der et Skud, en Geværkugle fløj ind ad Vinduet og hen over den Plads, hvor Knox altid plejede at sidde. Havde han været der, vilde han være bleven dræbt paa Stedet. Men Gud vogter sine. Der var stor Glæde i hele Huset over den vidunderlige Redning, thi alle hans Husfæller elskede ham over al Beskrivelse.

Hans Venner trængte nu ind paa ham, at han skulde flygte. Men han vilde ikke. Men da han sagde til ham, at saa maatte man forsvare ham og maaske udgyde Blod for hans Skyld, gik han ind paa at rejse til St. Andrews.

Her var Dronningens Parti ganske vist ogsaa stærkt, men de andre havde dog Overmagten. Ogsaa her prædikede han stadig, uagtet han var bleven saa svag, at han maatte lade sig lede op paa Prædikestolen. Men „han kunde ikke tie, saa længe han havde en Tunge.”

I Edinburgh ansatte man i Knox' Sted en Mand, der stod paa Dronningens Side. Nu forfaldt hele Menighedslivet. Nadver holdtes ikke, og der kom kun nogle faa til Søndagsprædiken. Ugedagsprædikener var der ikke Tale om.

Borgerkrigen vedblev. Heller ikke i St. Andrews var der Ro. Her opfandt man Historien om, at Knox havde været med i Sammensværgelsen mod Darnley. Denne ligesom flere andre papistiske Løgne fandt ingen Tiltro af Betydning i Tiden, men desto mere senere hen.

Tiderne var paa enhver Maade svære for den reformerte Kirke. Baronerne vilde ikke af med Kirkegodset. De fandt derfor paa den Udvej, at der skulde indsættes protestantiske Bisper efter deres eget Valg. Derved vilde de opnaa, at disse deres Kreaturer paa Forhaand skulde give Afkald paa den største Del af Indtægterne.

Folkevittigheden kaldte disse Bisper for Tulkanbisper. I Højskotland brugte man nemlig at stille et med Halm udstoppet Kalveskind ved Siden af Koen, naar den skulde malkes. Man mente nemlig, at saa vilde den villigere afgive Mælken. En saadan udstoppet Kalv kaldtes Tulkan. „D'Hrr. Bisper har Tullen,” sagde Folket, „men Mylord faar Mælken.”

I St. Andrews forlangte man endog Knox til at indsætte en Erkebisp; men Knox vilde intet som helst have med „Biskopper” at bestille, og da man lod sig forlyde med, at det var, fordi han gerne vilde være det selv, svarede han, at han allerede for mange Aar siden havde afslaaet et meget større Tilbud.

Til Synoden i Stirling i August 1571 skrev han: „I vilde være Forrædere imod Hjorden, dersom I billigede, at uværdige Folk ansættes i Kirkens Tjeneste. — Modstaa ethvert Tyranni, hvis I vil undgaa Helvedes Ild! Denne Kamp vil blive haard, men den anden vilde dog blive endnu haardere. Derfor maa I med fuld Aabenhed og i Guds Kraft modsætte eder den ubarmhjertige Opæden af Kirkens Gods. Hvis disse Folk vil rane, saa lad dem gøre det paa deres eget Ansvar, men gør end ikke delagtige i deres Synder (hvilken Stand de end tilhører) hverken ved Bifald eller ved Tavshed men kundgør for Alverden ved et aabent Vidnesbyrd, at I er uskyldige i Rovet. Gud give eder Visdom og fast Mod i denne retfærdige Sag og mig et saligt Endeligt.”

Knox forstod imidlertid snart, at det var umuligt at faa Bugt med Baronernes Havesyge. Han søgte derfor at redde, hvad der endnu kunde reddes. Derfor formanede han i August 1572 Synoden til at holde fast ved, at Bisperne i det mindste skulde vælges i Overensstemmelse med den reformerte Kyrkes Ordning. Endvidere forlangte han, at Bisperne skulde staa under Synoden og aflægge Regnskab for Kirkegodset. Men ogsaa dette var Baronerne imod.

Knox' Kræfter tog nu af hver Dag. Romanhelte staar gerne med Palmer i Hænderne og med alle deres Fjender under Fødder ved Romanens Slutning. Saaledes gaar det sjældent i det virkelige Liv og sjældent med Guds Kæmper. De faar ikke deres Løn her. — Men endnu var Knox værd at høre. Naar han var kommen i Gang med Prædiken var det, som om Svagheden forsvandt, og den samme Ild og Kraft var der som i gamle Dage, skönt hans Røst nu kun kunde naa til en mindre Forsamling.

Da der endelig blev Vaabenstilstand, ønskede Edinburghs Borgere at høre den kendte Røst igen. Knox var villig til at komme paa Betingelse af, at han ikke skulde være pligtig til at tie overfor dem, der holdt Slottet besat, thi dem vilde han vidne imod, saa længe han kunde tale.

I Edinburgh fik han en glad Modtagelse, og den første Søndag efter sin Ankomst prædikede han igen. Men nu var St. Giles for stor. Han bad derfor om en mindre Sal og fik det. Man gav ham saa tillige en Efterfølger ved Domkirken. Denne indsatte han selv med stor Glæde.

Fortsettes.